

Warszawa, 17.12.2021 r.

Bolesław Stelmach, Roman Łukasik

OPINIA PRAWNA

I. Przedmiot opinii.

1. Przedmiotem niniejszej opinii jest przedstawienie **propozycji legislacyjnych dotyczących ochrony prawnej dóbr kultury współczesnej** w Polsce, zawierających m.in. założenia do zwiększenia tej ochrony.
2. Przedmiot niniejszej opinii **nie obejmuje** przedstawienia propozycji, stanowiących pozaprawne sposoby ochrony dóbr kultury współczesnej.

II. Opis dotychczasowego stanu prawnego.

A. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

3. W dotychczasowym stanie prawnym ochronę prawną istniejących dóbr kultury współczesnej w Polsce regulują **wyłącznie** przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz trzy akty wykonawcze do tej ustawy.
4. W polskim porządku prawnym istnieje wprowadzone ustawą z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury, jednakże dotyczy ona działań podejmowanych przez organy państwa lub inne jednostki sektora finansów publicznych w celu odzyskania dóbr kultury, które zostały utracone lub wyprowadzone z terytorium RP z naruszeniem prawa.
5. Art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zwanej dalej „ustawą oPiZP” zawiera ogólną regułę wskazującą, że „w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym **uwzględnia się** zwłaszcza:

wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz **dóbr kultury współczesnej**”.

6. Z kolei w art. 2 pkt 10 ustawy oPiZP została określona **definicja „dóbr kultury współczesnej”**. Zgodnie z tym przepisem, ilekroć w ustawie jest mowa o „dobrach kultury współczesnej”, należy przez to rozumieć **„niebędące zabytkami dobra kultury**, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, **jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna**”.
7. Następne przepisy ustawy oPiZP odnoszą się do **dokumentów planistycznych**, wskazując, **w jaki sposób** należy ujmować w ich treści dobra kultury współczesnej w celu zapewnienia ich ochrony.
8. I tak, zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy oPiZP, **„w studium** uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy **uwzględnia się uwarunkowania** wynikające w szczególności ze: stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz **dóbr kultury współczesnej**”.
9. Z kolei art. 10 ust. 2 pkt 4 ustawy oPiZP stanowi, że **„w studium** uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy **określa się** w szczególności: **obszary i zasady ochrony** dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz **dóbr kultury współczesnej**”.
10. Natomiast art. 15 ust. 2 pkt 4 ustawy oPiZP wskazuje, że **w planie miejscowym** określa się obowiązkowo **zasady ochrony** dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz **dóbr kultury współczesnej**”.
11. Ponadto art. 39 ust. 3 pkt 2 ustawy oPiZP stanowi, że **„w planie** zagospodarowania przestrzennego **województwa** uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym, oraz określa się w szczególności **system obszarów chronionych**, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz **dóbr kultury współczesnej**”.
12. Zgodnie z art. 54 pkt 2 ppkt b ustawy oPiZP, **„decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego** określa **warunki** i szczegółowe **zasady zagospodarowania terenu** oraz jego zabudowy wynikające z przepisów odrębnych, a w szczególności w zakresie: ochrony środowiska i zdrowia ludzi oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz **dóbr kultury współczesnej**”.

B. Akty wykonawcze do ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

13. Ochrona dóbr kultury współczesnej akty wykonawcze do ustawy oPiZP polega na **uszczegółowieniu wymagań, które zostały zapisane w ustawie oPiZP.**
14. Wymagania dotyczące ochrony dóbr kultury współczesnej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uszczegóławia rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Zgodnie z § 6 pkt 4 tego rozporządzenia, ustala się następujące wymogi dotyczące stosowania standardów przy zapisywaniu ustaleń części tekstowej projektu studium: „ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej **powinny zawierać w szczególności wytyczne określania tych zasad w planach miejscowych**, wynikające z potrzeb ochrony zabytków i parków kulturowych, o których mowa w art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.
15. Z kolei szczegółowe wymagania dotyczące ochrony dóbr kultury współczesnej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zawiera rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z § 4 pkt 4 tego rozporządzenia, ustala się następujące wymogi dotyczące stosowania standardów przy zapisywaniu ustaleń projektu tekstu planu miejscowego: „ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej **powinny zawierać określenie obiektów i terenów chronionych** ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w tym **określenie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu terenów**”.
16. Natomiast szczegółowe wymagania dotyczące ochrony dóbr kultury współczesnej w decyzjach lokalizacyjnych reguluje rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie oznaczeń i nazewnictwa stosowanych **w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego** oraz w decyzji o warunkach zabudowy. § 2 pkt 5 tego rozporządzenia stanowi, że ustala się następujący sposób zapisywania ustaleń decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy: „ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa

kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej zapisuje się **poprzez określenie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zabudowie i zagospodarowaniu terenu**”.

C. Wnioski odnoszące się do dotychczasowego stanu prawnego:

17. Analiza dotychczasowego stanu prawnego wskazuje, że ochrona dóbr kultury współczesnej **została powierzona jedynie gminom**, które są organami najniższego szczebla zarówno samorządu, jak i całej administracji publicznej.
18. Warto zwrócić uwagę, że pozostałe szczeble samorządu, tj. **powiat i województwo nie posiadają żadnych kompetencji, ani też żadnych zadań**, odnoszących się do ochrony dóbr kultury współczesnej.
19. Podobnie **organy administracji państwowej**, zarówno na szczeblu wojewódzkim, jak i na szczeblu krajowym również **nie posiadają żadnych kompetencji**, wynikających z przepisów prawa, a odnoszących się wprost do ochrony dóbr kultury współczesnej. Taka sytuacja **nie pozwala ingerować w interesie publicznym** w niewłaściwe działania gmin w tej dziedzinie poprzez ich blokowanie lub odwracanie ich skutków.
20. Z kolei na poziomie gminy ochrona dóbr kultury współczesnej **zależy** przede wszystkim **od ujęcia danego dobra** w studium uwarunkowań, w planie miejscowym lub w decyzji lokalizacyjnej. Aby jednak takie ujęcie nastąpiło, najpierw gmina musi **uznaniowo zakwalifikować** je jako „dobro kultury współczesnej”. Ochrona dóbr kultury współczesnej **zależy więc wyłącznie od uznania gminy**, która często nie dysponuje specjalistami z odpowiednią wiedzę lub doświadczeniem w tym zakresie lub też nie przywiązuje odpowiedniej wagi do tej sprawy.
21. Zadania gminom w zakresie kwalifikowania dóbr jako dóbr kultury współczesnej nie ułatwia **definicja tego pojęcia**, zawarta w ustawie oPiZP. Pomimo kilku zalet, główną wadą tej definicji wydaje się być **brak cezury czasowej**, od której należy liczyć „współczesność”.
22. Ochrona dóbr kultury odbywa się więc jedynie poprzez **ustalenia dokumentów planistycznych** na szczeblu gminy. Jednakże przepisy ustawy oPiZP i aktów wykonawczych do tej ustawy **nie precyzują** wystarczająco szczegółowo zasad ochrony i w konsekwencji **nie zabezpieczają** najbardziej wartościowych dokonań współczesnych pokoleń. Wykonywanie tych przepisów jest **przypadkowe**, a jakość

ich realizacji zależy przede wszystkim od kompetencji i zaangażowania **służb konserwatorskich oraz środowiska architektów**. W praktyce ochrona dóbr kultury współczesnej jest realizowana na wysokim poziomie w dużych miastach, natomiast w sposób niezadowalający w małych miastach i wsiach.

23. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym weszła w życie z dniem 11 lipca 2003 r. Wcześniej od dnia 1 stycznia 1995 r. obowiązywała ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Jednakże ta **poprzednia ustawa nie zawierała żadnych wymagań dotyczących dóbr kultury współczesnej**. Jednocześnie w trakcie obowiązywania tej poprzedniej ustawy wiele gmin uchwaliło miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zapisy tych planów **nie przewidują** więc jakiegokolwiek ochrony dóbr kultury współczesnej, gdyż nie było takiego obowiązku. Również przepisy przejściowe do ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym **nie nakazały dokonania przeglądu lub zmiany** tych planów miejscowych uchwalonych wcześniej w celu uwzględnienia w ich treści wymagań dotyczących ochrony dóbr kultury współczesnej. Taki stan prawny doprowadził więc do **dualizmu w zakresie ochrony dóbr kultury współczesnej**, tj. plany miejscowe uchwalone przed dniem 11 lipca 2003 r. **nie zawierają** wymagań w zakresie ochrony tych dóbr, natomiast plany miejscowe uchwalone po tej dacie **zawierają** już wymagania w tym zakresie, oczywiście jeżeli dana gmina uznała, iż na terenie objętym planem miejscowym znajdują się dobra zakwalifikowane jako „dobra kultury współczesnej”. Przy czym analiza przykładowych planów miejscowych wskazuje, że można znaleźć w ich treści **ogólne zapisy** o ochronie tych dóbr, natomiast trudno jest znaleźć plan miejscowy, który zawierałby **konkretną listę obiektów**, zakwalifikowanych jako „dobra kultury współczesnej”.

III. Propozycje legislacyjne dotyczące ochrony prawnej dóbr kultury współczesnej, zawierające m.in. założenia do zwiększenia tej ochrony.

A. Doprecyzowanie definicji pojęcia „dóbr kultury współczesnej”.

24. W celu zwiększenia ochrony prawnej powinna zostać **doprecyzowana definicja** pojęcia „dóbr kultury współczesnej”.

25. W dotychczasowej definicji powinna **pozostać** przesłanka „niebędące zabytkami ...”, gdyż w takim przypadku dane dobro kultury można **kwalifikować rozłącznie**

jako „zabytek” lub jako „dobro kultury współczesnej” i w konsekwencji **nie dublować** jego ochrony prawnej.

26. Do dotychczasowej definicji powinna zostać **dodana cezura czasowa, wskazująca rok, od którego należy liczyć „współczesność”**. Wskazanie takiej cezury skutkowałoby tym, że jako „dobra kultury współczesnej” mogłyby zostać zakwalifikowane dobra powstałe w późniejszym okresie, natomiast dobra powstałe we wcześniejszym okresie byłyby jedynie kwalifikowane jako „zabytki” lub „muzealia”.
27. W dotychczasowej definicji powinna **pozostać** przesłanka „uznanego dorobku współcześnie żyjących pokoleń”.
28. W dotychczasowej definicji powinna **pozostać** przesłanka „wysokiej wartości artystycznej lub wartości historycznej”.
29. Do dotychczasowej definicji powinna zostać **dodana przesłanka „wysokiej wartości naukowej”**.
30. Do dotychczasowej definicji powinna zostać **dodana przesłanka „nowatorstwa”**.
31. Do dotychczasowej definicji powinna zostać **dodana przesłanka „wysokiej wartości rozwiązań urbanistycznych, architektonicznych, technicznych, materiałowych, konstrukcyjnych, wykończeniowych lub funkcjonalnych”**.
32. Do uznania danego dobra za „dobro kultury współczesnej” powinno być wystarczające spełnienie **przesłanki z pkt 25, przesłanki z pkt 26 oraz co najmniej jednej z przesłanek z pkt 27, pkt 28, pkt 29, pkt 30 i pkt 31**.
33. Z dotychczasowej definicji do odrębnego ustępu lub punktu powinien zostać **wydzielony katalog** przykładowych rodzajów dóbr kultury współczesnej.
34. W katalogu dóbr kultury współczesnej powinny zostać wymienione **przykładowe ruchomości**.
35. Katalog dóbr kultury współczesnej powinien mieć charakter **otwarty**, tj. powinna być możliwość uznania za „dobra kultury współczesnej” również innych dóbr niż te, które zostały wymienione w tym katalogu.
36. Specjaliści z zakresu urbanistyki i architektury powinni ocenić, czy jest potrzebne **dodanie innych przesłanek merytorycznych** do definicji pojęcia „dóbr kultury współczesnej”.
37. Specjaliści z zakresu urbanistyki i architektury powinni ocenić, **jakie rodzaje ruchomości** powinny zostać wskazane w katalogu przykładowych rodzajów dóbr kultury współczesnej.

38. Specjaliści z zakresu urbanistyki i architektury powinni ocenić, czy jest potrzebne **dodanie innych rodzajów nieruchomości** do katalogu przykładowych rodzajów dóbr kultury współczesnej.
39. Specjaliści z zakresu urbanistyki i architektury powinni ocenić, **który rok naszych dziejów** powinien stanowić cezurę czasową, uzasadniającą kwalifikowanie dóbr powstałych później jako „dóbr kultury współczesnej”.

B. Utworzenie rejestru dóbr kultury współczesnej.

40. W celu zwiększenia ochrony prawnej powinien zostać utworzony **rejestr dóbr kultury współczesnej**, na wzór rejestru zabytków.
41. Teoretycznie rejestr mógłby zostać utworzony na jednym z czterech szczebli administracji publicznej, tj. na szczeblu gminnym, na szczeblu powiatowym, na szczeblu wojewódzkim albo na szczeblu krajowym. Po rozważeniu sprawy **nie rekomenduję** utworzenia rejestru dóbr kultury współczesnej **na szczeblu gminnym i na szczeblu powiatowym**, gdyż informacje o dobrach kultury współczesnej będą wówczas zbyt rozproszone. Taki rejestr powinien więc powstać na szczeblu wojewódzkim lub na szczeblu krajowym. Po rozważeniu sprawy nie rekomenduję tworzenia jednego rejestru na szczeblu krajowym, gdyż taka centralizacja dóbr kultury współczesnej nie wydaje się konieczna. Najbardziej właściwy wydaje się jednak szczebel wojewódzki, chociażby z uwagi na fakt, iż na tym szczeblu administracji publicznej prowadzone są rejestry zabytków i tym samym organom można by powierzyć działania związane z utworzeniem i prowadzeniem nowego rejestru. W tej sytuacji rejestr dóbr kultury współczesnej powinien zostać utworzony i być prowadzony **na szczeblu wojewódzkim**, a kompetencje w tym zakresie powinny zostać powierzone **wojewódzkim konserwatorom zabytków**.
42. Rejestr tworzony na szczeblu wojewódzkim powinien obejmować dobra kultury współczesnej, znajdujące się **na terenie danego województwa**.
43. Po wprowadzeniu tych propozycji legislacyjnych w praktyce powstałoby więc **16 rejestrów dóbr kultury współczesnej**, odrębnych dla każdego województwa.

B1. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o wpis do rejestru.

44. Postępowanie w sprawie wpisu dobra kultury współczesnej z rejestru powinno być wszczynane **z urzędu albo na wniosek** jednego z podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku.
45. Katalog organów uprawnionych do złożenia wniosku o wpis do rejestru dóbr kultury współczesnej powinien być dosyć szeroki i powinien obejmować organy z każdego szczebla administracji. Proponuję więc, aby **do złożenia wniosku o wpis uprawnione były następujące organy**: (1) Minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego lub w jego imieniu Generalny Konserwator Zabytków, (2) Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki, (3) starosta, (4) wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta. Jednocześnie (5) wojewoda lub w jego imieniu wojewódzki konserwator zabytków byłby uprawniony do dokonywania wpisów **z urzędu**.
46. Do złożenia wniosku o wpis powinien być również uprawniony **właściciel lub posiadacz** danego dobra kultury współczesnej lub **użytkownik wieczysty** gruntu, na którym znajduje się dobro kultury współczesnej.

B2. Postępowanie w sprawie wpisu do rejestru.

47. Do wniosku o wpis do rejestru dobra kultury współczesnej, stanowiącego **nieruchomość**, powinien zostać dołączony **wypis i wyrys z ewidencji gruntów i budynków**.
48. Do wniosku o wpis do rejestru dobra kultury współczesnej, stanowiącego **ruchomość**, powinna zostać dołączona **fotografia lub fotografie** tego dobra.
49. **Stroną postępowania** o wpis do rejestru powinien być starosta, wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta, właściciel lub posiadacz danego dobra kultury współczesnej lub użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się dobro kultury współczesnej, a także osoby lub podmioty posiadające **przymiot strony** w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.
50. W zakresie nieuregulowanym przez przepisy szczególne do postępowania o wpis do rejestru powinny mieć zastosowanie **przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego**.
51. Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisu do rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków powinien zostać przekazany niezwłocznie **staroście** oraz **wójtowi gminy lub**

burmistrzowi miasta lub prezydentowi miasta, na których terenie znajduje się dane dobro kultury.

52. Informacja o wszczęciu postępowania w sprawie wpisu do rejestru do czasu ostatecznego zakończenia tego postępowania powinna być podana do publicznej wiadomości na stronach podmiotowych Biuletynu Informacji Publicznej wojewódzkiego konserwatora zabytków, starosty oraz **wójta gminy lub burmistrza miasta lub prezydenta miasta**, na których terenie znajduje się dane dobro kultury.
53. Od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy dobru kultury współczesnej, którego dotyczy postępowanie, powinno być **zabronione** prowadzenie prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych i podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do **naruszenia substancji lub zmiany wyglądu** tego dobra kultury współczesnej.
54. Zakaz prowadzenia robót budowlanych powinien dotyczyć również robót **objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem**, a także wszelkich działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie.
55. Wpis do rejestru powinien następować na podstawie **decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków**.
56. Od decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków powinno przysługiwać **odwołanie** do Generalnego Konserwatora Zabytków.
57. Od decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków powinna przysługiwać **skarga** do wojewódzkiego sądu administracyjnego.
58. Od wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego powinna przysługiwać **skarga kasacyjna** do Naczelnego Sądu Administracyjnego.
59. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informacja o wykreśleniu z rejestru danego dobra kultury współczesnej powinna być **ogłoszona w wojewódzkim dzienniku urzędowym**.

B3. Rodzaje dóbr kultury współczesnej, podlegające wpisowi do rejestru.

60. Wpisowi do rejestru powinny podlegać zarówno dobra kultury współczesnej, **będące nieruchomościami**, jak również dobra kultury współczesnej, **stanowiące ruchomości**.

61. Wojewódzki konserwator zabytków powinien mieć przyznaną **kompetencję do wydania z urzędu decyzji o wpisie** do rejestru danego dobra kultury współczesnej w przypadku uzasadnionej obawy jego zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę albo wywiezienia za granicę dobra o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.
62. Wpisowi do rejestru **nie powinny podlegać** dobra kultury współczesnej, wpisane do rejestru zabytków, wpisane do inwentarza muzeum, wpisane na Listę Skarbów Dziedzictwa lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

B4. Dane podlegające wpisowi do rejestru.

63. Rejestr powinien zawierać **dane identyfikacyjne**, tj. co najmniej nazwę lub opis dobra kultury współczesnej, a także adres jego położenia lub opis lokalizacji.
64. Rejestr powinien zawierać **dane osobowe**, tj. imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby osoby lub podmiotu będącego właścicielem lub posiadaczem tego dobra lub użytkownikiem wieczystym gruntu, na którym znajduje się dobro kultury współczesnej.
65. W przypadku dóbr kultury współczesnej, będących **nieruchomościami**, rejestr powinien zawierać **informację o numerze księgi wieczystej** albo informację, że księga wieczysta nie została założona lub jej numer nie jest znany.

B5. Forma rejestru.

66. Rejestr powinien być prowadzony **w formie pisemnej** w postaci odrębnych ksiąg dla dóbr kultury współczesnej, będących nieruchomościami i dóbr kultury współczesnej, stanowiących ruchomości.
67. Rejestr powinien być również dostępny **w postaci elektronicznej** na stronie internetowej wojewódzkiego konserwatora zabytków.
68. Rejestr powinien być **jawny** i każda zainteresowana osoba lub podmiot powinien mieć do niego dostęp w każdym czasie, bez konieczności wykazywania interesu faktycznego lub interesu prawnego.
69. Dokumenty stanowiące podstawę wpisu do rejestru lub wykreślenia z rejestru również powinny być **jawne** i każda zainteresowana osoba lub podmiot powinien mieć do nich dostęp w każdym czasie, bez konieczności wykazywania interesu faktycznego lub interesu prawnego, a także powinien mieć możliwość wykonywania kopii, odpisów, wyciągów lub fotografii tych dokumentów.

70. Dostęp do rejestru dóbr kultury współczesnej powinien być **wolny od opłat**.

B6. Sposób utworzenia pierwszego rejestru.

71. Po wejściu w życie przepisów o utworzeniu rejestru dóbr kultury współczesnej wójt każdej gminy oraz burmistrz lub prezydent każdego miasta w Polsce powinni zostać zobowiązani do utworzenia **wykazu dóbr kultury współczesnej**, znajdujących się na ich terenie.

72. W treści wykazów dóbr kultury współczesnej powinny zostać ujęte zarówno te dobra, które **zostały wpisane w studium** uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jak i te dobra, które **zostały wpisane w miejscowym planie** zagospodarowania przestrzennego, jak również te dobra, które **nie zostały wpisane** w żadnym z tych dwóch dokumentów planistycznych.

73. Niezwłocznie po sporządzeniu wykazu dóbr kultury współczesnej wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta powinni zostać zobowiązani do **przesłania** tego wykazu **do Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki** celem jego zaopiniowania.

74. Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki powinien wydać **opinię pozytywną lub opinię negatywną** co do zakwalifikowania poszczególnych dóbr ujętych w wykazie jako dóbr kultury współczesnej.

75. W przypadku braku wystarczających danych Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki powinien mieć **uprawnienie do wezwania** wójta gminy, burmistrza do uzupełnienia danych w zakresie niezbędnym do wydania opinii.

76. Wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta powinien zostać zobowiązany do **udzielenia odpowiedzi** na wezwanie Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury lub Urbanistyki w terminie przez niego wyznaczonym.

77. Dobra kultury współczesnej, które **zostały ujęte w wykazie** dla danej gminy lub dla danego miasta i **uzyskały pozytywną opinię** Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki, powinny zostać zgłoszone do wojewódzkiego konserwatora zabytków w celu wpisania do rejestru.

78. Z wnioskiem o wpis do rejestru danego dobra kultury współczesnej powinien wystąpić **wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta**.

79. W przypadku braku dóbr kultury współczesnej na terenie danej gminy lub danego miasta wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta powinien **zawiadomić**

na piśmie Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków **o braku takich dóbr**.

80. Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki powinien mieć uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o wpis do rejestru danego dobra kultury współczesnej, które **nie zostało ujęte w wykazie lub wpisane do rejestru** albo którego wpisaniu do rejestru **sprzeciwia się** wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta.
81. Wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta powinni zostać zobowiązani do **zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** dóbr kultury współczesnej, które zostały ujęte w rejestrze i znajdują się na terenie objętym planem.
82. Zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego powinna polegać na **określeniu** w treści tych planów **zasad ochrony** dóbr kultury współczesnej, wpisanych do rejestru.

B7. Dobra kultury współczesnej, podlegające wykreśleniu z rejestru.

83. Z rejestru powinno być wykreślone dobro kultury współczesnej, które **uległo zniszczeniu** w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej lub artystycznej.
84. Z rejestru powinno być wykreślone dobro kultury współczesnej, którego **wartość** będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru **nie została potwierdzona** w nowych ustaleniach.
85. Z rejestru powinno być wykreślone dobro kultury współczesnej, które **przestało spełniać inne przesłanki**, wynikające z definicji pojęcia dobra kultury współczesnej”.
86. Z rejestru powinno być również wykreślone dobro kultury współczesnej, które zostało wpisane do **rejestru zabytków**, zostało wpisane do **inwentarza muzeum**, zostało wpisane na **Listę Skarbów Dziedzictwa** lub weszło w skład **narodowego zasobu bibliotecznego**.

B8. Postępowanie w sprawie wykreślenia z rejestru.

87. Postępowanie w sprawie wykreślenia dobra kultury współczesnej z rejestru powinno być wszczynane **z urzędu albo na wniosek** jednego z podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o wpis do rejestru.

88. Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wykreślenia z rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków powinien zostać przekazany niezwłocznie **staroście** oraz **wójtowi gminy lub burmistrzowi miasta lub prezydentowi miasta**, na których terenie znajduje się dane dobro kultury.
89. Informacja o wszczęciu postępowania w sprawie wykreślenia z rejestru do czasu ostatecznego zakończenia tego postępowania powinna być podana do publicznej wiadomości na stronach podmiotowych Biuletynu Informacji Publicznej wojewódzkiego konserwatora zabytków, starosty oraz **wójta gminy lub burmistrza miasta lub prezydenta miasta**, na których terenie znajduje się dane dobro kultury.
90. **Stroną postępowania** o wykreślenie z rejestru powinien być starosta, wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta, właściciel lub posiadacz danego dobra kultury współczesnej lub użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się dobro kultury współczesnej, a także osoby lub podmioty posiadające **przymiot strony** w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.
91. W zakresie nieuregulowanym przez przepisy szczególne do postępowania o wykreślenie z rejestru powinny mieć zastosowanie **przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego**.
92. Wykreślenie z rejestru powinno następować na podstawie **decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego**. Proponuję, aby w przypadku dóbr kultury współczesnej zostało zastosowane rozwiązanie analogiczne jak przy zabytkach, polegające na tym, że wpisu do rejestru zabytków dokonuje wojewódzki konserwator zabytków, natomiast wykreślenie wymaga decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
93. Od decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków powinno przysługiwać **odwołanie** do Generalnego Konserwatora Zabytków.
94. Od decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków powinna przysługiwać **skarga** do wojewódzkiego sądu administracyjnego.
95. Od wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego powinna przysługiwać **skarga kasacyjna** do Naczelnego Sądu Administracyjnego.
96. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informacja o wykreśleniu z rejestru danego dobra kultury współczesnej powinna być **ogłoszona w wojewódzkim dzienniku urzędowym**.

C. Ujawnianie w księgach wieczystych informacji o wpisie do rejestru dóbr kultury współczesnej lub o wykreśleniu z tego rejestru.

97. W celu zwiększenia ochrony prawnej powinny być również **ujawniane w księgach wieczystych** informacje o wpisie do rejestru dóbr kultury współczesnej lub o wykreśleniu z tego rejestru.

98. **Wpis do rejestru** danego dobra kultury współczesnej, będącego nieruchomością, powinien zostać **ujawniony w księdze wieczystej**, prowadzonej dla tej nieruchomości.

99. Wniosek o ujawnienie w księdze wieczystej informacji o wpisie do rejestru powinien składać **wojewódzki konserwator zabytków**, właściciel nieruchomości, posiadacz nieruchomości lub użytkownik wieczysty.

100. Podstawę ujawnienia w księdze wieczystej przedmiotowej informacji powinna stanowić **decyzja o wpisie do rejestru** danego dobra kultury współczesnej.

101. Wniosek o ujawnienie w księdze wieczystej informacji o wpisie do rejestru powinien być **wolny od opłat**.

102. **Wykreślenie z rejestru** danego dobra kultury współczesnej, będącego nieruchomością, powinno również zostać **ujawnione w księdze wieczystej**, prowadzonej dla tej nieruchomości.

103. Wniosek o ujawnienie w księdze wieczystej informacji o wykreśleniu z rejestru powinien składać **wojewódzki konserwator zabytków**, właściciel nieruchomości, posiadacz nieruchomości lub użytkownik wieczysty.

104. Podstawę ujawnienia w księdze wieczystej przedmiotowej informacji powinna stanowić **decyzja o wykreśleniu z rejestru** danego dobra kultury współczesnej.

105. Wniosek o ujawnienie w księdze wieczystej informacji o wykreśleniu z rejestru powinien być **wolny od opłat**.

D. Ujawnianie w ewidencji gruntów i budynków informacji o wpisie do rejestru dóbr kultury współczesnej lub o wykreśleniu z tego rejestru.

106. W celu zwiększenia ochrony prawnej powinny informacje o wpisie do rejestru dóbr kultury współczesnej lub o wykreśleniu z tego rejestru powinny być także **ujawniane w ewidencji gruntów i budynków**.

107. Wniosek o ujawnienie w ewidencji gruntów i budynków informacji o wpisie do rejestru powinien składać **wojewódzki konserwator zabytków**, właściciel nieruchomości, posiadacz nieruchomości lub użytkownik wieczysty.
108. Podstawę ujawnienia w ewidencji gruntów i budynków przedmiotowej informacji powinna stanowić **decyzja o wpisie do rejestru** danego dobra kultury współczesnej.
109. Wniosek o ujawnienie w ewidencji gruntów i budynków informacji o wpisie do rejestru powinien być **wolny od opłat**.
110. Wniosek o ujawnienie w ewidencji gruntów i budynków informacji o wykreśleniu z rejestru powinien składać **wojewódzki konserwator zabytków**, właściciel nieruchomości, posiadacz nieruchomości lub użytkownik wieczysty.
111. Podstawę ujawnienia w ewidencji gruntów i budynków przedmiotowej informacji powinna stanowić **decyzja o wykreśleniu z rejestru** danego dobra kultury współczesnej.
112. Wniosek o ujawnienie w ewidencji gruntów i budynków informacji o wykreśleniu z rejestru powinien być **wolny od opłat**.

E. Oznaczanie dóbr kultury współczesnej w miejscu ich położenia.

113. W celu zwiększenia ochrony prawnej dobra kultury współczesnej powinny być **oznaczane w miejscu ich położenia**.
114. Dobra kultury współczesnej, wpisane do rejestru, powinny zostać oznaczone poprzez umieszczenie **znaków informacyjnych**.
115. Znak informacyjny powinien być połączony z danym dobrem kultury współczesnej lub umieszczony w bezpośredniej bliskości tego dobra.
116. Znak informacyjny powinien umieszczać **właściciel, posiadacz lub użytkownik wieczysty**, a w przypadku niewykonania przez nich tego obowiązku znak informacyjny powinien umieszczać **wójt gminy, burmistrz miasta lub prezydent miasta**.
117. Wzór i wymiary znaku powinny zostać określone **w drodze rozporządzenia**, wydanego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
118. W rozporządzeniu powinna zostać określona **forma graficzna znaku**, wyróżniającą się od innych znaków, a także informacja, że dany obiekt jest dobrem kultury współczesnej i podlega ochronie.

F. Wydawanie pozwolenie na prowadzenie robót budowlanych lub innych działań przy dobrach kultury współczesnej wpisanych do rejestru.

119. W celu zwiększenia ochrony prawnej dóbr kultury współczesnej powinny być wydawane pozwolenia na **prowadzenie robót budowlanych** przy dobrach kultury współczesnej, stanowiących **nieruchomości** i wpisanych do rejestru, lub ich częściach.
120. Pozwolenia powinny być również wydawane na **zmianę przeznaczenia** dobra kultury współczesnej, stanowiącego nieruchomość i wpisanego do rejestru, lub jego części.
121. Pozwolenia powinny być także wydawane na **dokonywanie podziału** dobra kultury współczesnej, stanowiącego nieruchomość i wpisanego do rejestru.
122. Pozwolenia powinny być też wydawane na **trwale przeniesienie** dobra kultury współczesnej, stanowiącego **ruchomość** i wpisanego do rejestru.
123. Pozwolenia powinny być wydawane przez **wojewódzkiego konserwatora zabytków**, właściwego dla miejsca położenia danego dobra kultury współczesnej.
124. Tryb wydawania pozwoleń powinien zostać określony **w rozporządzeniu**, wydanym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
125. Wojewódzki konserwator zabytków powinien posiadać kompetencje do wydawania wytycznych, określających **zakres dopuszczalnych robót lub działań** przy danym dobru kultury współczesnej oraz **sposób ich prowadzenia**.

G. Zwiększenie ustawowych kompetencji Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki.

126. W celu zwiększenia ochrony prawnej dóbr kultury współczesnej powinna zostać **zwiększona rola** Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki.
127. Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki powinien prowadzić **elektroniczną bazę informacji** o dobrach kultury współczesnej na utworzonej w tym celu stronie internetowej.
128. Elektroniczna baza informacji powinna obejmować zarówno dobra kultury współczesnej, będące **nieruchomościami** i dobra kultury współczesnej, stanowiące **ruchomości**.

129. Elektroniczna baza informacji powinna zawierać **dane z rejestrów dóbr kultury współczesnej**, prowadzonych dla 16 województw przez wojewódzkich konserwatorów zabytków.
130. Dane zawarte w elektronicznej bazie informacji powinny pełnić **wyłącznie funkcję informacyjną** i wpisy do tej bazy lub wykreślenia z niej nie powinny wywoływać żadnych skutków prawnych.
131. Elektroniczna baza informacji powinna być **jawna** i każda zainteresowana osoba lub podmiot powinien mieć do niego dostęp w każdym czasie, bez konieczności wykazywania interesu faktycznego lub interesu prawnego.
132. Dostęp do elektronicznej bazy informacji powinien być **wolny od opłat**.
133. Przy tworzeniu pierwszego rejestru Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki, korzystając z pomocy ekspertów z zakresu architektury i urbanistyki, powinien mieć uprawnienie do wydawania **opinii pozytywnych lub opinii negatywnych** co do zakwalifikowania poszczególnych jako dóbr kultury współczesnej tych dóbr, które zostały **ujęte w wykazach**, przesłanych przez wójtów gmin, burmistrzów miasta lub prezydentów miasta
134. Dyrektor Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki powinien prowadzić **listę ekspertów z zakresu architektury i urbanistyki** w celu wydawania opinii rozstrzygających wątpliwości, czy dane dobro kultury można zakwalifikować jako dobro kultury współczesnej.
135. W okresie po utworzeniu pierwszego rejestru opinie powinny być wydawane w charakterze biegłych w postępowaniach o wpis do rejestru dóbr kultury współczesnej **na wniosek wojewódzkich konserwatorów zabytków** lub innych stron postępowania.
136. W okresie po utworzeniu pierwszego rejestru opinie powinny być również wydawane **na wniosek organów gmin** przygotowujących dokumenty z zakresu planowania przestrzennego.
137. W okresie po utworzeniu pierwszego rejestru opinie powinny być także wydawane **na wniosek organów samorządu województwa**, przygotowujących dokumenty z zakresu planowania przestrzennego.

IV. Akty prawne wymagające nowelizacji w celu zwiększenia ochrony prawnej dóbr kultury w Polsce.

138. Wprowadzenie tych założeń do przepisów prawa wymaga nowelizacji przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przepisów praw budowlanego oraz przepisów o księgach wieczystych i hipotece.

V. Wnioski końcowe.

139. Rozwiązania zawarte w dotychczasowym stanie prawnym **nie zapewniają wystarczającej ochrony prawnej** dóbr kultury współczesnej.

140. W celu zwiększenia ochrony prawnej dóbr kultury współczesnej **proponuję podjąć następujące działania:** (1) doprecyzować definicję pojęcia „dóbr kultury współczesnej; (2) utworzyć rejestr dóbr kultury współczesnej; (3) ujawniać w księgach wieczystych informacje o wpisie do rejestru dóbr kultury współczesnej lub o wykreśleniu z tego rejestru; (4) ujawniać w ewidencji gruntów i budynków informacji o wpisie do rejestru dóbr kultury współczesnej lub o wykreśleniu z tego rejestru; (5) oznaczać dobra kultury współczesnej w miejscu ich położenia; (6) wydawać pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych lub innych działań przy dobrach kultury współczesnej, wpisanych do rejestru; (7) zwiększyć ustawowe kompetencje Dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki.

141. W przypadku uchwalania nowych przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym lub nowelizowaniu dotychczasowych przepisów do ich treści **powinny zostać włączone rozwiązania zwiększające ochronę prawną** dóbr kultury współczesnej.